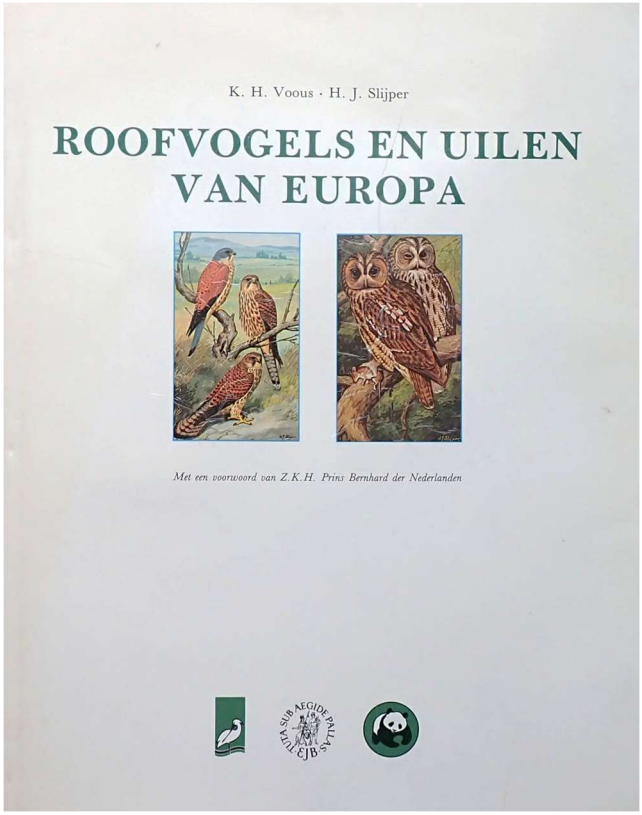
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

K.H. Voous & H.J. Slijper 1986. **Roofvogels en Uilen van Europa**. Uitgegeven door de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels & Wereld Natuur Fonds (Nederland). 204 pp. Tweedehands verkrijgbaar voor € 12,50.

Ruim 60 jaar geleden drong wereldwijd het besef door dat het massale gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in de landbouw tot een sterke afname bij veel vogelsoorten had geleid. Het boek 'Silent Spring' (Rachel Carson 1962) opende bij velen de ogen. Vooral soorten aan het einde van de voedselketen zoals roofvogels en uilen werden zwaar getroffen.
In 1964 stelde Prof. Dr. M.F. Mörzer Bruyns in de Internationale Raad voor Vogelbescherming (ICBP) voor de teloorgang van roofvogels onder de aandacht van een breed publiek te brengen. Dat moest gebeuren door een fraai boek uit te geven met teksten van Karel Voous en afbeeldingen van Henk Slijper. Helaas lukte het hem niet hiervoor de handen op elkaar te krijgen. Hierna besloten Vogelbescherming Nederland en de afdeling Nederland van het Wereldnatuurfonds zelf tot een dergelijke uitgave te komen. Het project ging van start met afleveringen per soort in het blad van Vogelbescherming Nederland, eerst 'de Lepelaar', gevolgd door 'Vogels'. Zo verschenen van juni 1976 tot en met november 1984 38 bijdragen over roofvogels en 13 over uilen.
Ook nu nog is het genieten van de prachtige tekeningen van Henk Slijper op A4-formaat. In veel gevallen heeft hij de betreffende roofvogels geschilderd tegen een achtergrond van een landschap waarin deze thuishoren. Zo is bijvoorbeeld de Sperweruil afgebeeld, zittend op een kale tak hoog in een boom, uitziend over een besneeuwd landschap.
De teksten van Karel Voous zijn bijzonder goed leesbaar en zeer informatief. Het blijft bijzonder dat deze top-ornitholoog ook voor een groot publiek boeiend en altijd begrijpelijk zaken van vogelbescherming onder de aandacht van velen kon brengen. Na zijn overlijden in 2002 heb ik een stukje over deze bijzondere ornitholoog geschreven (de Strandloper 34(1): 18-20; te vinden in ons archief op www.strandloper.nl.
De teksten in dit boek maken duidelijk hoe het met de roofvogels in ons land rond 1980 gesteld was. Zo schrijft Voous dat de Slechtvalk wellicht de eerste roofvogelsoort zal worden die volledig door landbouwgif zal zijn uitgeroeid. Hij noemt in dit verband ook de Amerikaanse fokprojecten om de soort te redden. Bij de kiekendieven is Voous positief over de kansen van de Blauwe, maar ziet hij het somber in voor de Grauwe. Momenteel is de Blauwe Kiekendief vrijwel verdwenen als broedvogel in ons land, terwijl de Grauwe Kiekendief zich handhaaft dankzij het werk van vrijwilligers in de Groningse akkerbouwgebieden. Interessant is steeds de geografische context waarin Voous de verschillende soorten behandelt. Zo beschrijft hij het Europese broedgebied van de Balkansperwer als een randverschijnsel van het grote broedgebied waarvan de kern veel oostelijker ligt.
Natuurlijk is het mogelijk een goede indruk van de roofvogelstand in de jaren zeventig te krijgen door de kaartjes en de teksten in de eerste SOVON-broedvogelatlas (Atlas van de Nederlandse Broedvogels, Teixeira 1979) te bestuderen.

Voor meer informatie, met name over de ontwikkelingen in het gehele verspreidingsgebied van de desbetreffende soort, is het boek van Voous & Slijper nog steeds een prachtige aanvulling.

Carel ten Cate 2026. **Vogelgeluiden ontrafeld. Waarom, hoe en waarover vogels zingen en roepen**. KNNV Uitgeverij, Zeist. 244 pp. Prijs € 29,95.

Vrijwel alle vogelaars zijn geïnteresseerd in vogelgeluiden. Bij het uitvoeren van een broedvogelinventarisatie is kennis van vogelgeluiden een eerste vereiste om tot een goed resultaat te komen. Ook bij trekvogeltellingen speelt de herkenning van vogelgeluiden een belangrijke rol. Het boek van Carel ten Cate, oud-hoogleraar Gedragsbiologie aan de Universiteit Leiden, is echter geen gids die je verder helpt bij het herkennen van vogelgeluiden. Daarvoor zijn andere boeken op de markt gebracht zoals de boeken van Dick de Vos. Het boek van Carel ten Cate gaat uitgebreid in op de rol van vogelgeluiden in het leven van vogels.

Voor het herkennen van de structuur in de serie van 20 hoofdstukken, is het lezen van de introductie zeer nuttig. Daar wordt bijvoorbeeld verteld dat alleen ‘vocale’ geluiden besproken zullen worden en niet de ‘mechanische’ zoals het roffelen van spechten en het klepperen van Ooievaars. In een kort overzicht licht de schrijver toe welke lijn hij in het boek heeft gevolgd, verduidelijkt met het noemen van onderwerpen die aan bod zullen komen. Het gaat te ver om hier uit alle hoofdstukken enkele interessante zaken te noemen. Daarom beperk ik me hier tot enkele voorbeelden.
In hoofdstuk 15 gaat het over alarmeren en noodkreten. Vogels zoals mezen foerageren buiten de broedperiode vaak in groepsverband. Als er een Sperwer verschijnt, zal de mees die dit gevaar het eerst signaleert, een hoog geluid produceren. De andere mezen reageren daarop met het zoeken van dekking, waardoor de kans gegrepen te worden kleiner wordt. Voor de mees die waarschuwde met een alarmroep wordt de pakkans echter aanzienlijk verhoogd, zou je denken. Uit onderzoek is echter gebleken dat de Sperwer de hoge alarmroep nauwelijks kan horen en bovendien moeite heeft deze geluidsbron te lokaliseren. Ook is gebleken dat mezen verschillende roepfrequenties hebben voor een vliegende en een zittende Sperwer.
Wat bij mezengroepen is vastgesteld, is ook beschreven voor Taigagaaien, die verschillende alarmkreten hebben voor een Havik en een Sperweruil.
Wat mij ook erg aansprak, was het onderzoek van een Japanse wetenschapper naar de voorkeur van vogels voor bepaalde klassieke componisten. Hieruit bleek dat muziek van Bach en Vivaldi het duidelijk wint van de muziek van meer moderne componisten als Schönberg en Carter. Ook het leervermogen van bijvoorbeeld papegaaien komt aan bod, evenals de aanpassing aan het stadslawaai van zangvogels die toch ‘verstaanbaar’ willen blijven.
Dit boek zal voor veel vogelaars een wereld openen waarvan zij nauwelijks weet hadden. Het is zeer te waarderen dat Carel ten Cate met dit boek een fascinerende inkijk geeft in het studiegebied waarin hij op universitair niveau zoveel jaren fundamenteel onderzoek heeft gedaan.